

43 – DHIRTA V – DHIRTA MIRAH

- Fiqi Buraale Geedka waxaa la yiraahdaa Gud, mirihiisana waxaa la yiraahdaa Yicib, waxaa beera ninka la yiraahdo Dabagaalle. Muxuu u beeraa oo aad ku garan kartaan, mid markuu meesha ka soo qaadaba, calaashaan yicib ka soo qaado dhug-dhug-dhuguu la yiraahdaa oo godkiisii biyo dhigtaa. Wuxaa ku garan kartaa ma kala foga yicibtu oo meel urura yey ka baxdaa. Laba geed bayna saxiib yihiin, Qabada iyo Jeerinka geedkaa Quullaha ah. Labadaas geed bey saxiib yihiin. Marka geedkaas isaga ah marka la kariyo fuudka yicibta, haddii sida xamuuradda dhar loo gashado waxay noqotaa rinji aan go'in weligiiba, haddii ruuxeeda meyraxdeeda la kariyana biyahaan ka baxa asal bey noqdaan iyagana, waa meel.
- Geedkaa isaga ah asalkiisa markii la soo gooyo markiiba la ma cuno. Korkeeda kore oo miraaha ah duf ciiro buu leeyahay. Waa la dubaa god weyn baa sidaas loogu ballaariyaa markaasaa godkaas ololkii laga saaraa, rarankii baa markaa la geliyaa. Rarankii baa marka dubkii kore oo sida buustahoo kale ahaa gubanayaa. Waxaa soo haraya qoloftii adkeyd. Qoloftaas adag baa engegta, tii hoosane markaasey bislaataa oo tan hadda aynu cunaynaa oo bac laga siiyaa waa mid la soo dubay oo laga soo gooyey geedkii oo inta la gubay laga saaray dubkii kore oo haraggiiyoo adag oo noqday sidii qolof oo kale yaa soo harayaan iyo beerkii labadii dhambal ahaa. Waa kow, sidee baa loo beeraa baa timid. Geedka markuu dabagaaluhu soo qaado qaar baa iska dhacdhaca. Geedka marka uu dhaco waxaa qaada bahalka dabagaallaha la yiraahdo. Dabagaalluhu markuu qaado geedkaa dhacay, ee curdunka ah, wuu aasaa. Marka uu aaso dhogorta yar oo aad aaragteen yaa baxda, geed ahaan bey u baxdaa marka geed ahaan u baxdo wey weynaaneysaa, dabadeed marka geedku weynaado miruu dhalinayaa, laakiin asalka beerkaasey ka soo askumantaa. Futadaa yar bey ka soo beerantaa. Markaasaa geedkii wuxuu noqonaayaa geed oo caleen buu soo bixinayaa, caleentii baa koraysa oo geed ahaan buu u soo baxayaa. Markaasuu geedka mirihii yeelanayaa. Mirihii laan bey qabsanayaan. Geedkii soo baxay yuu sida xayga markiiba u soo waxaysamayaa, mirii isu rogayaa, markaa xaygii baa ka dhacaaya oo saasey u waxaysamaysaa. Waxay saaxiib yihiin, sida aan soo sheegay, Jeerinka iyo Qabada. Marka qabada waad aragteen waxaa la yiraahdaa "Qabeey urur gubo" oo la gubaa. Qabadu mid qodax bey leedahay. Yicibta naftigeeda qodax bey leedahay oo la iskama baxshaba, waana hurgun haddey qodaxdeeda ku muddo oo hurgunkey kugu reebtaa waligaa ka kici maysid. Wuxaa qabaa, sida aad u sheegteen, meesha iminka bacaad-celinta Shalaanbod "Vittoria d'Africa" Talyaanigu oran jiray iyo xeebta Marka ku dherersan iyo wixii xeebta xaanada faraha badan leh ee calaashaan meeshaas kulul iyo bacaadkaas, haddii inta roob ku da'o, bey iska soo baxaysaa, baan anigu qabaa oo waa geed laga seexdo. Talana waxaan ku bixin lahaa in dadka iminka aqoonta badane ciidda eega ay sahmiyaan ee cusbadooda iyo cusbo la'aantooda kala eega in iyada ruuxeeda meeshey ka bixi karto la sahmiyaa, oo niman calaashaa aqoon u leh ciidda ay sahmiyaan. Aniguse waxaan hubaa geedkaas aan isku wada raacsan nahay meel bacaad ah oo xaanada ciidaas jilicsan, kulna ah in

bahashaas ka bixi lahayd. Khusuusan waxad eegtaan meesha bacaad-celinta geed beynu saas u saarnaa oo geedkii markiiba waa baxaa. Marka iyaduna geed ahaanba ruuxeeda inuu u gaari lahaa iyadoo aan mirahaba la doonin, geed ahaanba ileen xididdey leedahay, inta baacad celintaa la saaro inay sideeda isaga bixi lahayd baan anigu qabaa. Marka waxaan oran lahaa aan dadka soomaalida ah ku guubaabin lahaa, geedkaasu waa geed caaqibo leh ee halla beero. Haddeynu mid kale u noqonno, bahasha saliidda la yiraahdo iyo subagga waa kala duwan yihiin. Saliidda waad aragteenoo ninka cuna ama dadka cuna oo cabba laftoodu ma kabanto oo Biixi bey noqotaa. Riyaha badsada oo geedkan aad u cuna. Riyaha markaad qasho oo aad laftooda la soo baxdo, laftu waa adeyg oo waa guduud xinjir ah, waana biixi oo sida xoolaha Mudug ee Qaroonka cuna iyo kuwa Nugaal ee daranta cuna waa ka duwan tahay laftaasu. Laftasu waa xorbosh, waana dhuux weyn tahay. Laakiin tan dhuuxeedu waana yar yahay waana guduudan tahay. Marka waxaa biixida ka dhigay riyaha lafahooda yey bahashani waxtarna u leedahay, saasey dadkana wax tar ugu leedahay oo waa la dhigtaa. Marka waxaan oran lahaa bal geedkaa ha la tijaabiyo siduu u bixi karo, hana la beero. Waana ka baxay anigu.

Axmed Nuur

Fiqi Buraale, waxaan moodayaan inaadan waxba ka tegin oo wax lagu daraaba waa hadal tiro. Waaan u gudbayaa geedka kale oo la yiraahdo Gocosoo.

Gocosoo waxaan u horreysiinaya Dhegaweyne, Dhegaweynow bal Gocosoo iyo adiga.

Dhegaweyne

Gocosoo waa geed ka baxa dhulka oo doogga marka circa da'o soo baxa. Goonka geedka la yiraahdo iyo iyadu waa isku sabbad oo waa isku eg yihiin, labaduba miro yar yar bey leeyihiin, labaduna carruurtu waddanka aan anigu ku koray waa qodataa, qusuusan gocosada lama qoto oo dad ku nool yahay. Laakiin waddanka aan anigu ku koray, xoogna waa uga baxdaa oo dhulka uu ku badan tahay weeye, gocosada lama qoto, xoolahaa cuna, waana soo bixi ogtahay waana doogga engegigi og tahay oo markiiba engega, markaana doogga hore u soo baaxa weeye ee biya biyaha ah. Xoolaha markay daaqaanxaar bey dabada ka sii daayaan oo kaliishii waa ku qaras baxaan oo waa doog jilicsan oo ramalka ayey la mid tahay. Gocosoo, waddamada naga sokeeya ee Mudug iyo dhulkaa inay nafac ku leedahay waa maqlay; laakiin waddnka aan anigu ku koray oo joogo iyo waddamo badan oo aan maray, waana ka baxdaa oo xoog bey uga baxdaa, lamana gurto oo lama yaqaan qodashadeeda. Gocosoo waa geed dooggana iska soo baxa, kaliisha hore marka dooggu qallalona cawska horay u qallala ayey ku jirtaa, Berrimadana waa u badan tahay iyo dhulka dooxooyinka biyo-mareenka ah. Gocosadu, dhulka didibka la yiraahdo oo cosobka ah ee la dego xoog bey uga baxdaa, dhulka biyo-mareenka ahna xoog bey uga baxdaa, xooluhuna waa ku hogo-gooyaan oo kaliishii aad bey u cunaan oo aad bey u jecel yihiin, ari iyo geel waxba uma kala soocna. Gocosoo intaa un baan anigu ka gaaray cilmigeeda.

Axmed Nuur

Gocosoo waxaan u gudbinaya Daahir Afqarshe. Daahirow, gocosoo waa

geedkaa yaryarka ah oo caleemaha yaryar leh oo soo baxa doogga horraantiisa. Iyada iyo Goonka waa isku dhow yihiin. Dadka qaarkii waxay dhahaan, weliba gobolkaa Bari waxaa looga yaqaannaa caleenteeda, Ged ayeey marka hore dhahaan. Caleentaa soo bixitaanka ay soo baxdo Ged ayaa loo yaqaan. marka dambana miraa laga gurtaa. Guud ahaan labada geed waxaa la isku yiraahdaa Ged oo waxay ka baxdaa dhul ay caan ku tahay. Bal Daahirow iga guddoon.

- Daahir Afqarshe Mahadsanid. Geedkaan la yiraahdo gocosada, marka dhulka roob helo, waa geedka ugu soo horreeya geed soo baxa. Cilmiyan la eego. Geed dhulka ka soo baxa oo isaga ka horreeya ma jiro. Mid kaloo la yiraa Maxaan sugaa oo ay ilma abti iyo ilma eeddo yihiin ayey mar dhulka ka soo wada boodaan. Markaasey dhulkiyoo dhan qurux u yeelaan, xooluhuna, sida la sheegay, waa cunaan markaa. Marka geedku qallalo oo uu dooggii yaraado labadaa waa ugu qallayl horreeyaan. Markaana waa baaba'aan, cawskooduna markaa isma taagee cagtuu ku duulaa. Markaa meeshii mir ka baxaba mir baa ka hooseeya oo mid bari ah oo yar yaa hoosta ku jira. Markaa dabadeed haaddaa qodata oo aan laga soo gaarin, dabagaallaahaa qota, shimbirahaa qota, carruurtaa qodata iwm oo wada raadsada, wax sidaa lagu macaamilooda. Mirihiisuna waa wax xoogaa yaroo oo waliba laba Gal oo kala hooseeya ayey ku sii jiraan. Marka waa wax yaroo cad waxa hoosta ku jiraa. Waxaa la sheegay in dhul aan u malanayo deexda inuu yahay yaa aad looga shaqeeyaa oo la soo gelyiia Xamar ee iminka aynu joogno, miraheedii oo qaali lagu iibinayaa, oo farsamooyin kaloo aan kaga warrami doono loo sii kala iibsadaa. Wixaani waa tan mirkaa yaree hoos loo qodayee sidee loo diirihey? Sidee loo qodi karaa? Taasaan dad weydiiyey. Waxay yiraahdeen: meeshay ka soo baxaysaa ee loo yiqiin inay markii hore ka baxday geed illaa baridiisii ma fogee, yaa arladii oo dhan la duqeynayaa, camuuddii baa la qaadayaa. Camuuddii waxaa lagu shubayaa shaandhadatan nuuradda laga shaandheeyo oo kale. markaa, camuuddii burburayba, markaasey iska daadanaysaa oo waxaa soo haraya gocosadii. Markaasaa gocosadii laga buuxinayaa jawaanno, iyadoo yara milicsatay yaa ul lala dhacaa. Ushaasaa burburinaysa, markaasay waxay noqonaysaa sidii soloolkii oo kale oo geedkii saarnaa baa ka dhacaya. Iniihiis oo ganax ah oo cadcad yaa kiish lagu soo doofiyaa. Markaasaa magaalada Xamar la keenayaa oo la marinayaa mixdin oo daqiq oo kale laga dhigayaa. Geedka la yiraahdo Xabxabka ama qaraha, ninba siduu u yaqaan, mirihiisa oo la mayray oo isagana la saloolay, oo laga tuuray haraggii madoobaa, yaa isna sidaasoo kale loo marinayaa Mixdin. Labadaa geedba saliid bey leeyihiin, caana riyad baa lagu karinayaa oo xoogaa yar ninkii aroos ahaa la siinayaa. Ninkaas iyadoo hurdo ay la tagto maahee mar walba waa inuu taaganaado aa gabadhii la shaqeeyo oo waaba cilmiyaasha waaweyn oo waddanka looga shaqaysto amaba waa dawo ahaan iyo waxaa nacfigaa le'eg gaaraya. Waa labadaa geed, midna markaynu xoogaa yaroo ah ka bashaq siino aynu iska daadinaynaa ninihiisii, midna aynaan cilmiba u lahayn haddaba dhulkeennii ka baxaya. Kolkii labadaas geed la isku geeyo iyo caaniheedii oo waxaas ay isku dhaqaaqeen,nacfigay geystaan waa kuwa kan. Marka laba dersi oo aynaan warba u haynba wax ki jiraba

yaa dhulkii waxaa ka soconaya. Gocosoo marka waxay ku tusaysaa inay dhanna faytamiin ka tahay, dhanna wax llaah nagu maneystoo dhulkii ka baxa ay tahay, dhanna sidii loo gurayey sida tanoo hawl yar ay tahay oo aynaan annagu cilmi u lahayn, markii carruurtu xabbad qura la soo baxaysay oo camuuddii markii la jilciyey, la shaandheeyey oo ay soo harayso ii si fudud loo wada helaayo oo kolkii la garaacayna galkii ka dhacay. Marka waxaan ku leeyahay waa khasnad aynaan aqoonin. Anigu intaasaan uga baxayaa ee waxaan leeyahay ha lagu dadaaloo bal ha la taraaygareeyo shuqladaa dadkii aan ka soo derisnayna dhulkaan Xamar bey joogaanoo arooska illaa wa illaa waa in loo diyaariyo, waana soomaalida cad cad kuwa ku macaamilooda amaba Xamar aad u soo deggeneyd bal halkaasaan ku joojinayaa waa mahadsan tahay.

Axmed Nuur

Horta Daahirow, aad iyo aad ayaad geedkan u soo deristay. Gocosaduna runtii waxaa weeye waa geedka ugu horreeya marka roobku da'o oo soo baxda. Markay soo baxdo Ged bey yiraahdaan iyada iyo goonkuba waa isku egihii, caleemaheeda ma waaweynaadaan, waa caleen yar yar oo baxda. Waxaa kaleetoo jira, gocosada barideeda yarta ah; baridaa la gurto oo yarta ahi waxay u egtahay muuqaalka Basal, laakiin filfisha ayey la egtahay oo filfisha kama waaweynaato. Laakiin muuqaalka markaad aragto halkii gocosoo ah oo meel yaalla, waxaad oranaysaa waa hal basal ah oo meel yaal; caleenteedana waxaad moodaysaa caleen bal oo yaryar ah oo aad u yar yar. Sida loo guro addaa la sheekeeyey oo sida loo guro waa sida aad sheegtay. Waxaan ku darayaa meesha laga guro oo aad iyo aad loogaga dhaqmo waa Ceel-buur iyo hareerihiisa ayaa aad looga guraa oo Ceel-buur oo dhan ayaa caan ku ah. Gaalgacyo ruuxeeda waxbey ka qaadataa, laakiin sida Ceel-buur ku yahay oo looga ururiyo loogama ururiyo. Meesha la yiraahdo Aadan-yabaal wax bey ka qaadataa, Ceel-buur iyo inta deriska la ah yaa xarun u ah oo wax waliba meelaa xarun u ah oo sida Ceel-buur xarun ugu tahay dhagaxa la qoro oo la yiraahdo Burjikada oo misna ku sii darsatay oo geedkaas aad baa looga yaqaannaa. Waxaan ku celinayaa nin aan u maleynayo in uu nooga ogaal badan yahay oo daraasadna ku sameeyey. Waxna ka qoray. Fiqi Buraalow siduu Aw Daahir sheegay ninka cunaa in uu raganimadiisa saa'idineyso, taa inoogu sii dar.

Fiqi Buraale

Waa tahay, hora bahalkan la yiraahdo gocosada iyo goonka waa laba meel ka wada baxa kalana duwan oo bari ahaan ku kala duwan, caws ahaan ku kala duwan. Waa geedaha sida Daair sheegay Maxaan sugaa la yiraahdo iyo gocosada iyo goonka waa geedaha marka roobku da'o saddexda ugu soo hor baxa, ramaaskana waa ka dambeeyaa. Waa tan la yiraahdo Ramaas iyo waxaa wada hadlay Gocosoo. Waa ta la yiraa gocosada iyo waxaa wada hadlay ramaaska. Ramaas baa hadlayoo wuxuu yiri: "Maxaan sugaayow markuu roobku da'o markiiba waa soo baxdaa oo markiiba waa iga horreysaa maad nala socotid annaga". Maxaan sugaa hadalkii bey soo koobtayoo waxay tiri: "Ramaasow ama waa la cad yahay ama waa la madow yahay". Marka ugu horreysa waa inay soo baxdaa oo ay madowdahay. Marka ay xoogaa yar qorraxdu qabatana markiiba waa engegeysaa.

Marka waxay tiri "Ramaas ama waa la cad yahay ama waa la madow yahay" oo markaas gocosadii iyo goonkiiba wey ku jiraan. Mid kalaa jirtoo carrurtu markay qodato gocosada, rijimada qaarkood, wey u heesi jireenoo waxay oran jireen: "Gocosey gar weyn, goonow hor weyn". Marka labadooda waa kala miro waaweyn yihin oo goonkaa miro waaweyn; waana kala jilicsan yihin dobkooda kore oo waxaa harag jilicsan goonka, wuxuuna leeyahay galal badan goonka oo wuxuu leeyahay mid xoob ahoo kore iyo mid madow ahaa hoosta kaga jira iyo mid cadoo u tagaaya baridii. Gocosaduna waa saasoo kale, laakiin wey adagtahay oo sida filfisha oo kale yaa markaad gowska ku qabsato haraggeeda bac yiraahdo. Labaduna markaad eegto, labaduba waa saliidoo oo sida saliidda iyo subagga bey labaduba leeyihin. Dhulka aad hadda timaanteen ee saldhiggu u yahay Ceel-buur iyo xareerihiisa iyo Mudugaa badhkiisba, aroos markii gabar loo qalqaalinayo, dadka qaarkiis, waa tan Xeero loo sameeyo gabadha oo ama Dhigaal haloo dhigo guriga ee la yiraahdo ninka baantiisa ah yaa gabadha reer wanaagsan ka dhalatay loo keydiyaa gocosada iyo goonkaba. Markaasaa laga buuxiyaa Xeeryo, markaas la soo hagaajiyo, iyadoo subag lagu daray oo la soo kariyey oo caanihii riyaha lagu kariyey oo qaarna sideedaasaa loo qariidaa, saas loogu daraa; qaarna, sida Aw Dahir u sheegay, yaa maxdinka loo marshaan. Marka waxaa weeye keydka nin raga loo dhigaa kan ugu wanaagsan weeye. Wixaana yaqaanna shuqulka caynkaassaa dadku waa kala gooniye dadka nafaciisa yaqaanna dhulka, dhirtiisa waxay gasho iyo waxay guddo yaa sameysta. Sida dadka xeebta degaa ugu il-baxsan yahay xagga xeebta; dadka xoolaha dhaqdaa yey dhulka nafaca ka soo baxa ugu il-baxsan yihin dadka kale.

Marka, waxa weeye, gabadha soddohda wanaagsan leh, markey reerkooda ka soo kacdo oo, bil matel, ninku uu deggan yahay, illow iyo illow waa inay ugu yaraan soo qaaddaa weel weyn ama jiraab weyn ama xashin gocosoo ka buuxdo oo la soo dhilay oo la soo hagaajiyey ama xeeryaaba laga soo dhigaa loo keenaa gabadha, oo bahalkaa nafaciisa waa sidaa. Gocosada, xagga baxniinkeeda, waa dhirta ku soo baxda doogga oo ugu bixid horreysa. Dhirtuna markey baxayso, qaarna miraha waxay ku yeeshaan baalka, qaarna salkey ku yeeshaan. Gocosada iyo goonka waa kuwa geedkooda miraha salka ku yeeshaa, waxayna u badan yihin, sida qaalibka ah, dhulka meelibaa meeshey ka jilicsan tahay, weliba dhulka dibirka ah oo, bil matel, Mudug aad buu ugu badan yahay; Nugaal aad buu ugu badan yahay; ciidda ruuxeeda aad buu ugu badan yahay. Miraheedu wa kala waaweyn yihin oo meel walba sida biyo u hesho ugu kala badan yihin yaa miraheedana u kala waaweynaadaan. Dadka gocosada qota, meesha gocosada laga qodo, sidii beer ahaan yey u keydiyaan. Marka, gocosada iyo goonka waxaa weeye cunto muqadis ah oo aad u wanaagsan oo dadka yaqaanna, sida arahda loogu kaco, miraha hawdka loogu kaco, yaa isagana loogu kacaa. Intaasaan kaga baxayaa.

Axmed Nuur

Horta, aad iyo aad baad u mahadsan tahay Fiqi Buraalow. Gocosada iyo goonkuba waa laba geedoo aad iyo aad qiimo u le, waxaadna moodaa inay soo gelayaa dhaqaalaha guri, mar haddeey ka qayb-

galaan arooska iyo dhismihii hore ee guurka, sida reer galbeedka ama reer-waqooyiga ay sameeyaan xeerada ee xeero furriinka la yiraahdo. Geedka gocosada inkastuu yar yahay ee naqana waa bishaareeyaan baa la yiraahdaa. Gocosada iyo goonga labadaba bishaaro weeye, haddii naq laga warramaayo, sida sannadka yahay bey ka warramaan. Haddaad aragtid iyagoo hakiyey oo gaabiyey, dhulku naq ma leh ama sannadka sannad fiican ma aha. Haddaad arago isaga oo gaabiyey ama roobkaas waa roob aan galgal baxsanayn ayuu noqonayaa. Gocosada iyo goonka waxaan ku celinayaan ninka la yiraahdo Dhegaweyne, Dhegaweynow wuu ka cudur daartay, waxaan ku celinayaan Saciid, Siciidna wuu ka cudur daartay aniga aan sii wado. Sida aad sheegteen, geedkaanu waa geed aad iyo aad u qimo leh. Odayaashaan ku waafaqsanahay inta ay sheegeen oo dhan. Waana lagama maarmaan inta la jitaabiyo sheekadii uu sheegay Aw Daahir in ragga dhallinyarada ah, ee la aroosi waayey tabardarro darteed in lasii bal in ay roonaadaan.

Marka waxaan u gudbayaa geed kaleeto, kaas oo noqon doona Jaleelo. Iga raalli ahaada, jaleelo iyo qurac waa soo marteen.

Waxaa jira geed kaleeto oo layiraahdo Qulcid ama Qulcis ama Qulxis. Qulcis waa geed mirihiisu u egyihiin miraha Daraya. Waa miro yar yar. Geedka wuxuu ka baxaa togagga, waa weynaadaa oo aad iyo aad buu u weynaadaa. Geed Faleen la yiraahdo oo caleemo dhaadheer oo haddaba laga helo magaalada tan Xamar ee uu ka baxo oo weliba horteeda laga beero oo cadcad ayey qulcistu u caleemo egtayah. Caleemaheedu waa ka geddisan yihiiin kuwa daraya iyo berdaha. Caleemaha daraya iyo berdaha waa dhuudhuuban ka dhuudhuuban yihiiin. Qulcistu caleemaheedu wey madow yihiiin, laamaheedu wey fara badan yihiiin, jiriddeedu ma dheeraato, laakiin salkeedu waa weynaadaa sida Caday oo kale oo sidiisoo kale ayey u baxdaa. Marka quicstu fooddana wey ka baxdaa.

Qulcistu mirey bixisaa oo miraheedu waa la cunaa.

Bal waxaan marka u horreeya u gudbinayaa Daahir Afqarshe.

Daahir Afqarshe Mahadsanid. Qulcista waa geed sida Axmed u sheegay ah, wuxuuna ka baxaa dhulka la yiraahdo Sanaag oo dhan ayuu saa ugu dheraran yahay. Markaasuu wuxuu doontaa dhulka Ximanka ah ee godadka ah sida daraya ama berdaha oo ay saaxiib yihiiin. Waa geed madow, waa geedaan caleen ka dhicin ee weligiiba caleentiisa iska wata. Waxay kaloo saxiib yihiiin oo meel ka wada baxaan geed la yiraahdo Dhicir oo isagana ayan xooluhu cunin, laakiin haddeey cunaan geelu ku indhabbeelo yey ilma abti iyo ilma eeddo yihiiin oo ay meel ka wada baxaan. Markaa qulcista geedkeedu indoora ayuu la ekaadaa waana dhirta la harsan karo, laakiin meel laga harsado ayaanu lahayn oo meesha uu ku yaal ayaa meel khatara ah oo aan dadku gelin. Laamo dhuudhuuban oo caleemo waaweyn leh oo toos u baxa waa uu leeyahay. Markaad ulo weydo, ulaha waa laga goostaa. Miraaha waa bixiyaa, mirihiisu sida daraygey u baxaan, laakiin waa wax yar yar oo sida darayda ayey laamaha u raacaan oo layn layn ayey u baxaan. Mirahaas markay bislaadaan waa guduutaan, marka dambe oo ay sii bislaadaan sidii daraya ay noqonayaan dhuubaar oo kale ahna, madow baa markaa soo gala. Miro aad u fiicanoo dadku aad u jecel

yahay ma aha, laakiin dadka gaajoonaya iyo dhallinyarada haddii ay u yimaadaan waa iska yar muud muudsadaan. Sidaa weeye inta uu nacfi leeyahay xoolahana laguma ooto, nacfi weynoo caynkaas oo kale ah ma leh, qurux buuse leeyahay geedkeedu. Anigu intaas baan kaga harayaa.

Axmed Nuur

Horta Aw Daahiro Afqarshow, waad ku mahadsan tahay taad ku sheegtay. Waxaad moodaa inaan laga sii badin karin. Geedka kaleetoo aad tiri wuxuu u eg tahay Dhicir, dhicirta wey ii qorneyd waan gefay qorideedaa qaldaneyd, waan is hordhigay labaduba. Dhicirta iyo isagu waa isku mid, geedkaasu waa geedkaa weyn, waxaanba lagu aqoon waayin shabeelka iyo libaaxuba wey galaan, sababtoo ah wuu weynaadaa oo sida cadeyga oo kale ayuu noqdaa arlo dhan baa geedkaa keliya ka baxayaa. Marka waxaan u gudbinayaa oo iaguna aqoon dheeraad ah u leh si uu inooku sii akido oo uu inoogu sii sharraxo Fiqi Buraale.

Fiqi Burale

Geedka isaga ah anigu waan aqaanaa. Dhirta markaynu tilmaamayno, geed dheeraada iyo geed gaabtaba waa leedahay; laakiin hadba meesha uu ka baxaa sey u eg tahay yey dhirtuna la mid tahay. Maxaa yeelay meeshii ama biyo leh ama raysku had iyo goor ku haro geedkeedu waa dheeraadaa, meeshii kulayl ah amaba aan rayn hoose xididaddu qabsaninna ma uu dheeraado. Geedkaas horta dhicirtaas iyo darayga iyo berdaha kulli waa isku dhir haba kala duwanaadeen; laakiin geed ahaan markaad eegto caleemahooda waa isku wada hal. Qulcista miraheeda waxay laaleeg yihiin, markaan sii tilmaanno, miraha Canabka oo canabka mirihiisa yaad moodaa inuu xoogaa ka sii yar yar yihiin. Qulcista nafac ma leh laakiin waa dhul-qurxiye uu meesha uu ka baxo dhulka yaa qurux yeesha. Geedkaas qulcista togagga ayuu u badan yahay, gebiyaduu saas isaga soo laadlaadshaa. Dhirtuna dhulka waa kala leedahay, geedkaas qulcista wuxuu u badan wixii Sanaag oo buur u badan ama togag u badan ayuu ka baxaa, waana dhirta haddiiba qabsata dhulka haddii lagu beero, xididada dhaadheer ee sida darayga u baxana waa leeyahay, laamo dhuudhuuban oo ulo laga goostana waa leeyahay, mirihiisa wax nafac ah oo saas ah ma leh ee geeljiruhuse waa iska qaraabtaa, laakiin wax keyd ahoo raandhiis ah oo leeyahay ma jiro. Intaa u sii dhaafi maayo anigu.

Axmed Nuur

Waad ku mahadsan tahay. Weliba waxaan kuu sii caddeynayaa oo aan ku sii dari lahaa qulista iyo dhicirta ama dhicirta xoogaa waxay ku kala geddisan yihiin: Dhicirtu waa dheeraataa, qulcistuna lug dheer bey yeelataa oo laamaheedu iyadu waxay noqdaan berdaha oo kale. Waxaad moodaa dhicirtu inay berdaha u egtahay oo berdaha sidiisey laan lugteda yeelataa. Qulcista waxay raacsan tahay darayga oo sida daraygo kaleeto ayey tahay oo labadu mid la sii jiid yahay. Waxaa jira daraygu laamhiisu saa uma sii dheerdheeraadaan, laakiin waa bataan oo dhulkuu iska qabsadaa. Waaan ku shabbihu karaa cadaygu siduu u bato. Xagga caleemaha qulcistu waxay u egtahay Baxar-saafka, laakiin waxay uga geddisan tahay, iyada caleemateedu waa madowdahay, baxar-saafka caleentiisuna waxaad moodaa Baracawl oo waxaad moodaa Huruud. Midabkiisu xoogaa waa caddaan raac baxar-saafku.

Marka qulcistaa u dhow dhacarta ama dhicirta oo dheer dheer, laakiin qulcista waa tiro badan tahay.

Haddana waxaan warka u gudbinayaa Dhegaweyne si uu nooga hadlo geedka Gobka la yiraahdo iyo faaiidadiisa.

Dhegaweyne

Geedka la yiraahdo Gobka waa geed caan ah oo nafcigiisa la wada yaqaan. Aqallada soomaalidu ku jirtay oo uu reer baadiyuhu dhisto waa gob waxa lagu hoos jiraa, Udub ha noqoto ama dhiska ha noqotee. Dhigaha isagaa lagu guraa, ubbahana isagaa laga gooyaa; har siyaado ahna waa leeyahay oo waa lau qabaa, mirana waa leeyahay, mirihiisu waad aragteenoo waa leeyahay miro oo soomaalidu waa wada taqaan.

Sidiisana, gob waxaa loo yiri: haybad gooni ah yuu leeyahay, harkiisa iyo bixiddiisa Burji gooniya yuu leeyahay. Dadkuna ruuxbaa mucaamilo wanaagsan oo fiican ee nasabka ah ee deeqsiga ah ee camalka wanaagsan, waxaa la yiraahdaa: "*Waa gob ninkaa hebel la yiraahdo*". Berigii hore waxaa saa la oran jiray qofkaasu waa gob. Gob waxaa lagu tilmaami jiray wixii wanaagsan, xoolaha waxaa la yiraahdaa waa gob oo gobaad baa loo bixiyaa geela, hasha kaa carari weyda ee qaalinnimadeeda ku haraati weyda ama saca kaa carari waaya ama caanaha fiican leh oo nafiga aad ka hesho Gobaad baa la yiraahdaa oo saasaa loogu bixiyaa. Marka geed burjina leh oo Ilaahay saaray haybad gooniya, araggiisuna aragga dhirta kale ka wanaagsan yahay, nafcigiisana har iyo miro laga cuno iyo guri laga dhisto iyo mid kasta ha noqdee leh weeye, waana geed-abaareed. Maqasha iyo riyaha iyo awta geela laaya. Abaarta markey tahay xooluhuna nacfi aada bey ku qabaanoo caleentiisu had iyo goor waa iska cusub tahay oo geed barakaysan. Marka mid kaliya oo meel ka taagan hadduu yahay magac gooniyuu leeyahay oo gobkii meel hebla ka taagnaa baa la oranayaa. Waxaa jira dhul badan oo geed gob ah ku magac leh, waddankaa Nugaal idinba waa taqaaniin: Gobka-goolka, Gobka-maxanka, gobob badan baa jira gobabley. Dhul badan oo ku magac lehaa jira. Nacfi waxkastaba ha noqdee, geed ka magac weyn ama ka haybad rooni inuusan ku jirin oo Soomaaliyaba ka bixin. Ha lagu shiro, ha la harsado, guri ha laga dhisto, dhigo, udbo iyo wax kastaba ha laga dhigtee. Marka geedkaa nafigiisa soomaalidu wey taqaan, haybad gooniya iyo burji gooniya Allaa siiyey, har gooniya Allaa siiyey weeye gobku. Dhirta Soomaaliya dhirta nafiga leh ee lagu faani karo inuu yahayna waa la og yahay, anigu intaa uun baan ka gaaray.

Axmed Nuur

Horta Dhegaweyne aad iyo aad baad ugu mahadsan tahay. Anigu waxaan oran lahaa geedkan gobka ah aan dhowr dhinac ka eegno. Dhinaca koowaad mirahiisa aan eegno, oo horta mirihiisa say wax u taraan iyo waxtarkooda, xooggooda iyo sida loo gurto aan ka sheekayno. Dhinac kale aan ka eegno oo dawada xaggeeda qayb weyn buu qaataa oo carruurta iyo qanjobararka markay ku dhacaan caleentiisaa la shidaa oo marka la shido ayaa la mariyaa oo meeshii bararka ahayd oo gob la mariyo waa soo jiidaa oo waa gob ayey yiraahdaan, waxyaabaha ugu duran weeye, hadda xataa Xamar waa lagaga dhaqmaa. Mid kaloo saddexaad aan ka eegno, maxaa dadka dhinta loogu dhaqaa? oo muxuu yahay? Wuxaad mooddaa inuu

sunnaba u yahay, dhinacaasna aan ka eegno. Xagga ulahiisa iyo sida loogu dhaqmo aan ka eegno.

Waxaan u gudbinayaa Fiqi Buraale inuu itaas noo sharxo.

Fiqi Buraale

Horta geedkan nafaciisu waa fara badan yahay oo qayb waxaa ka sheekeeyey Dhegaweyne oo waa wixii dhiska xaggiisa ku saabsan. Aniga waxaan u leexanayaa xagga caleenta.

Magaciisa, horta, geedkan Gob baa la yiraahdaa, caleentiisana Qasir baa la yiraahdaa. Waxaa qasir loo yiri waa wax nadaafiye, qasrigaasi marka dhowr qaybood buu u kala baxaa. Haweenka naagta fiicani meeshey cusburka ka marsato waa geedka ay ku mayrtaan, oo timaha ku dhaqaan, oo gurigaba kamaba dhamaado, maxaa yeelay sida labeenta oo kale ayuu jirka ka dhigayaa waayo labeenta marka lays mariyo iyadaa jirka jilcisa oo aad u wanaajisa. Horta caleentiisa waxaad moodeysaa inay mandhareer leedahay. Caleenta markaad qasto mandhareer baad moodeysaa inay leedahay. Madheertaas sida xabagta cadaadka oo kale marka la jilciyo ama la kariyo ama maxdin la mariyo waa ayada saas isu haysata. Caleenta gobka waa la tumayaa, marka la tumo maxdin baa la marinayaa, waxay noqonaysaa budo. Budadaas ayaa naaguhu ku mayrtaan, meydvana waa lagu mayraa. Haddii meel nabar kaaga dhaco oo nabarkaas laba nooc kala yahay: hadduu nabar yahayna nabarkaas lagu dhoobo oo caleentu wey nuugeysaa; haddii uu nabarku boog noqdana wuu bogsiinayaa oo dheecaankuu ka nuugayaa. Marka caleenta nafac fara badan oo aan la koobi karin bey leedahay. Gobna marka la yiraahdo waa magac amaan oo magac la isku amaanoo oo ka wanaagsani ma jiro. Waxaad maqashaa ayada oo la leeyahay: Ninkaasu waa gob gobi dhashay ama reerkaasu waa gob gobi dhashay ama gabadhaasu waa gob gobi dhashay. Nin la yiri amaan u hartay ma jirto. Marka waxaad moodaa erayga kanu raad-raac baynu nahay oo suugaan unbeynu raacaynaaye magaca kan gob la yiraahdaa inuu geedkaa nafaca ku jira iyo wanaagga uu leeyahay yaa gob loo yiri baan u maleynayaa. Geedkan ma engego oo had iyo goor waa geed-abaareed oo xoolaha waa loo gooyaa. Dhirtiisu waa aragteen waa geed iska taagan had iyo goor. Geedkan waa har ballaaran yahay, waa geed sogsoeed oo qodax dheer ma laha, caleentiisa ma waaweyna. Caleenta gobka waxay isku egyihii tan Jeerinka, caleen waaweyn ma laha, misna xoolaha haddii loo laan-gooyo geela iyo ariga waa cunaan. Xolo gob caleemeed haysta ma xumaadaan. Gobku wuxuu u badan yahay dhulka Dixiga ah iyo meelaha biyaha leh. Gobku dhul badan buu ka baxaa oo Nugaashaan, Mudug, Burco iyo hawdka waa ka baxaa. Laakiin meelibaa meeshey ka biyo badan tahay ka biyo badan tahay ayuu ku sii badan yahay geedkaas, khususan togagga. Gobka waana geed libaaxoo kale oo geedka libaaxa ah lagama soo gaaro seexashadiisa. Gobka geesta hoose waa ballaartaa, waa dheeraadaa oo nooc walba waa u baxaa. Marka gobku waa leeyahay geed yaroo aan nafac lahayn. Laakiin gobka baxa ee si wanaagsan u baxa waa tan la yiraahdo, bil matel, geedkii shirka Hargeysa, Gobkii Ina aydarrey. Marka geedkan waa geed amaan doora leh, waxaana sii nafac badan caleentiisa oo nafaciisa ugu weyn waa caleenta. Tan labaadna waa qaybta uu ka qaato guriga ee ama Dhig leh ama Alood leh ama Gadaw leh ama Udob

leh oo haweenka ay wax ku sameystaan. Mirihiisu nafac saasa ma leh oo waxaa weeye sida Xamurka oo kale oo waa laf kaligeed, diir yar buu leeyahay, waa la iska muud muudsadaa oo wax nafoo ay mirihiisa leeyihiin oo aan ku tilmaami karo ma leh.

Axmed Nuur

Inta aanan cid kale u gubin waxaan ku daraya: waxaa dhacday maalin dhoweyd nin saaxiibkey ah ayaa xusul nabar ka gaaray. Xusulka nabarku markuu ka gaaray ayaa xidid go'ay. Xusulkii yaa wuxuu sameystay gal. Galkii baa halkaa tegay. Takhtar baa loo geeyey. Takhtarkii irbad buu ku muday, markaasuu dhiig ka miiray, wuxuuna yiri: Xidid baa kugu furan ee waa qalayaa. Markii dhiigga laga miiraba dhiigu wuu ku noqdaa oo meeshiisii buu tagaa. Markii gacantii halkaa tagtay, meel dhulqa ah oo dheer ayey noqotay. Markaa waxaa dhacday, anigu waan u soo joogay takhtarkii wuu qalay oo xididdadii buu tolay haddaba waa daayey. Takhtarkii waa aqaan magaciisa. Waxaa dhacay inuu yiraahdo gacantii sidii bey ku noqotay meesheedii bey tagtay. Waan u baqnay, wuxu amuu kankro noqdaa oo wuxuu kaankro yihii? Nin raggii ka mid ahaa oo dhallinyarada ka mid ahaa oo iska caadi ah ayaa wuxuu yiri: War naagteydaa markay carruurta Qaamow-Qashiir ku dhaco ama meel nabar ka gaaro oo bararaan bay geed suuqa ka soo gaddaa oo marisaa carruurtii oo bararsan. Markaasaa ayagoo aan takhtar la geynin carruurtii bogsataa. Geedkaas durba waa ka dheereeyaa takhtarka. Marka geedkaas oo gurigeyga yaal aan soo qaado oo aan marinno oo aan bal ku dhuganno. Ninkii baa loo caal waayey. waa nin oday ah oo aad wada garanaysaan kulliggiin oo dhan. Waa la soo qaaday geedkii baa la marshay dhowr maalmood, anigu raggii wax ka marshay baan ku jiray. Ninka hadda waa Cabdullaahi Nagruma. Gacantii saasey u dheeraatay. Waa la marshay. Bal toddobaad intaan la marin ayaa geedkii la waayey. Gacantii meeshii dheereed oo inta tan la ekeed nabarkii ku dhacay wuu soo uruuray wuuna baaba'ay. Gacantii gacanteyday la mid noqotay. Wawaanu niri: War geedkan takhtarka ha loo sheego. Geedkani waa geed mucjiso ah. Takhtarkaas Ina Ilka Boqol buu ahaa oo ninkii qalay buu ahaa. Takhtarkii waa u sheegnay arrintii oo waxaynu niri: Wawaagii waxba ma noqonesancada tanaa dhaantee ka warran? Maalin dhoweyd weeye, hadda waxaad moodaa laba bilood inay ka soo wareegtay. Aniga intaasaa ku daray, waaya-aranimadaas yaabka leh ayaan aniguna u soo joogay si ay waaya-aragnimadu u dhimanna waa anigaa sheegay. Marka iga raalli ahaada waxaan warka u gudbinayaa ninka la yiraahdo Daahir Afqarshe Siciidna waan u soo noqonayaa.

Daahir Afqarshe

Mahadsanid. Geedkan la yiraahdo gobka waa laga sheekeeyey. Geedku waa geed cajaa'ib qaba. Wxayna ay soomaalidu war dhammaysay markii ay isaga magaciisii ay Gob ku sheegtay oo amaan baa loo dhammeeeyey oo gobanimadii buu ka yimid. Geedkan kani wuxuu ka baxaa buuraha, bannaanka iyo hawdka. Geedkan meel walba waa la saaxiib, halkaana inuu mucjiso wato ayaad garanaysaa. Geed bey ka wada mid yihii si u wada shaqeetaanoo waa geedka mareerka, yaa isna buur la saaxiib ah oo bannaanka la saaxiiba oo dhulka ddibka la saaxiiba oo meel walba ka baxa. Labadaa geed horta

inay cilmi gaara wataan ogow. Marka geedkan la yiraahdo gobka soomaalidu waxay qabtaa mirihiisa, inkasta ayan nacfi lahayn ee hal yaroo iska yara macaan iyo laf adag oo markiiba layska tufo ay leeyihiin.

Axmed Nuur

Waxaanu ka doodi doonaa dhirtii miraha. Dhirta miraha bixisa ayaa weli noo sii socota. Odayaasha ka doodi doonaa waxaa ka mid ah Fiqi Buraale, Siciid, Afqarshe, Dhegaweyne iyo Axmed Nuur. Maantay, odayaal, dooddeenu waxay noqon doontaa oo aynu ka doodi doonaa dhirta miraha bixisa intii ka hartay ayeynu maantay bal isku deyeynaa inaynu wax ka sheegsheegno. Geedka u horreeya oo aan soo jeedinayaa waxaa weeye Sabkaxda. Sabkaxda ahi waxay u kala baxdaa laba geed laba geed: sabkax-geel iyo sabkax-waxaraad. Wuxaan ku horreysiiayaa Fiqi Buraale.

Fiqi Buraale

Horta, Axmed Nuurow, geedka aad sheegtay anigu waxaan u aqaannaa Askax, malaha qori, waa geed isku mara dhirta, weliba u badan meesha guri caska ah ee laga guuray marka roobka da'o ee marna noqota jabadka marna berrinka. Dhirtaas ayey isku martaa badiba oo waxaanu u naqaan Askax-Riyaad. Askaxda waxay leedahay kurtumo ka baxa miraheeda oo dusha ah. Waa geed caleemo badan, qorina ma laha oo waa geed dhirta isku mara sida saarka oo kale. Yiyuhu markay arkaan askaxda waa ku soo yaacaanoo wey cunaan; dadkuna, markuu curdanka yahay oo ayan suufka gudaha ku yeelanin, wuu cunaa oo ayadoo curdun ah ayaa afka la gashadaa. Marka la cunaa waa inta subaxa ah oo ay qaboonada tahay. Askaxda markay gahayrtana waxay yeelataa oo gudaha ku yeelataa suuf. Marka la kala jeexo suufkaasaa ka soo baxa. Anigu intaasaan u aqaannaa geedkaas, intaana dhaafsiinmaayo haddaan wax dambe xusuusan.

Axmed Nuur

Askax-geel iyo Askax-ari, waxaan moodayaa inay tahay askax riyad. Wuxaan ku celinayaa ninka la yiraahdo Siciid. Siciidow adiguna bal maxaad ka sheegi?

Siciid

Waxa weeye geedkan ama askax ha la yiraahdo ama absax waa isku mid. Geedkaas sida uu Fiqi Buraale u sheegay, waxaa weeye geed aan dheer dheerayn oo cawska gaagaaban bey u ekaataa. Askaxda meelaha ay ka baxdo waxay u badan yihiin meelaha ama dhulka biyuhu ay ku fidaan ee siman oo u badan dhulka jilicsan. Halkaas ayey askaxdu ka baxdaa. Askax geed-qodaxeed maaha, caleen yar yar oo balballaaran bey leedahay. Askaxdu anigu laba nooc aan u aqaannaa. Midina waaay leedahay geeso yaryar oo sidii qodaxda oo kale, wax ma muddo iska jilicsan oo iska taagtaagan, miduna wey siman tahay oo ma leh qodax, dhirtana iskuma sidey u badan tahay oo bannaankey toos isaga baxdaa dhirtana iskuma marto oo dhirta dheeraata maaha oo sida cawska gaagaaban ayey laaleegtahay. Waa dhici kartaa in noocy kalena jiraan anigu labadaa uun baan aqaan. Sidaa ayey labada nooc u tahay, labada noocna bannaankey ka baxaan. Mid ruqahaas leh iyo mid siman oo tan siman xoogaa waxaad moodaysaa

	inay bar madow leedahay, xoogaa madow raac tahay, tan kaleetana caleenta u egtahay midibkeeda. Intaas ayaan anigu ku dari lahaa.
Axmed Nuur	Waxaan u gudbinayaa Daahir Afqarshe. Daahir Afqarshow maxaad oran lahayd.
Daahir Afqarshe	Mahadsanid. Askax geedka la yiraahdo, sida uu sheegay Siciid, waa laba nooc. Midna miraheeda waa siiban yihiin, midina naasa yar yar bey leedahay. Geedka naasaha yar yar leh waa geedkan geedaha ku maran ee aan caleenta lahayn, laamaha yar yar, naasahaas yar yar layska gooyo. Labadaba caaney leeyihii oo waa dhirta caanaha bixisa. Sida Fiqi Buraale sheegay, marka laga gooyo naasaha yaroo buurbuuran baa la cunaa, laakiin markiiba waa isu kaa diidayaa. Waa dhirta ay dhallinyarada xoolaha la joogto iska cunto. Kan kale oo sida suluxa u ah oo aan naasaha lahayni, isaga meel gooniyyuu ka baxaa, markaasuu sida budadoo kale iyo wuxuu leeyahay isaga caleemo waameyn, markaasuu miro ka laalaadoo naaso waaweyn ahoo indoora la egoo qumbuculsan. Labaduba inay curdanka yihiin baa la cunaa. Mar haddu gahayro lama cuno, mid walibana intaa buuran oo uurka ah buu wuxuu ku haystaa cudbi. Inii yar buu madax ku sii leeyahay, wey buubaan markiiba Wax xoolo ah ee cuna ma arag oo dhirta caanaha leh dhaaxaa xooluhu ma cunaan.
Axmed Nuur	Horta aad iyo aad baad uga doodeen askaxda oo aan anigu u aqaan sabkax. Askaxda aad bey u jilicsan tahay. Saad u sheegtay, midi waa yaryar madow. Anigu waxaan u kala garanayaa: sabkax-neylaad, sabkax-waxaraad, sabkax-ari, sabkax-geed ecc. Horta geedda aad bey u macaan tahay markay curdanka tahay. Waxaa weeye dhirta qaraabashada ugu fiican haddey curdan tahay. Waxaan u gudbinayaa Dhegaweyne.
Dhegaweyne	Askax macnaheeda odayaashaa sheegay. Marka anigu waxaan ku kordhinayaa inay jiraan saddex nooc oo askax ah. Midi caleemo balballaran bey bixisaayoo kurtumana waa leedahay oo tan Nugaasha ka baxda, miraheedu kurtumada leeyihii, halkaas oo kaley kaaga muuqanaysaa, ma waaweynaoo waa tan yar yaree cawska ka dhexbaxda oo gooniyyey u baxdaa. Iyada markay qoriga tahay waa la gurtaaoo intay curdanka tahaan la cunaa. Midina geedkeedu taasuu weliba ka sii gaaban yahay, kurtumo ma lahoo, miro madmadow oo bar bar madow lwh bey bixisaayoo waa ka yaryar tahay iyana kurtumo ma laha oo gooniyyey dhulka uga baxdaa. Midna miro waaweyn bey leedahay oo wax waliba ka waaweynoo ka xoog badanoo waa tan dhirta isku marta, cudbigana caloosha ku wadata sida labada kalaba. Midi waa tan yar yaroo askax-idaad baanu niraahdaa, midina waa tan dhexe oo askaxda ay dadku cunaan. Saddexdaba waa la cunaa, saddexdaba cudbigaasey leeyihii. Tanse ugu xoogga badan geedkey isku martaa. Kurtumadana labaa leh ee yaa u yar yar ma leh, intay curdanka tahaana la cunaa oo hadday gahayro lama cuno.
Axmed Nuur	Weli waxaan ku celinayaa ninka la yiraahdo Dhegaweyne. Dhegaweyne, horta aniga ruuxayga si aadaan kuu waafaqsanahay.

Aniga wey iga kala maqan tahay xoogaa. Saddexda waa kugu waafaqsanahay, midda yar yar oo bara baraha leh waa kugu waafaqsanahay, midda kaleetoo caleemaha balballaaran leh oo waaweynoo ruquraha waaweyn, dheerdheer ka soo baxda oo aad naasaha mooddokorkeeda ku yaaliin oo weliba afka dhuuban leh oo hoosta ka buuran. Marka waxaad mooddaa taasna waa aqaannaa. Tan kaleeto iyada waan aqaannaa oo ah tan dhirta isku marta, mararka qaarkoodna oo u dhow taa iyadana. Laakiin saddedu maxay kala yihii? Tubaa geela ah, tubaa ariga ah, tubaa idaha ah saddexda.

Dhegaweyne

Aniga tan yar yar ma diidani oo aan badnay ee mararka dhifta la arko oo labada kalaa badan sida qaalibka ah, taa yar yaree madow. Taasaan askax-idaad u aqaa ee murmuraxsan oo aan dhogorta lahayn ee madmadow. Labada kale askax uunbaan u aqaanoo waa kala xoog badan yihii. Tan dhirta isku marta miro waaweyn oo kurtumo dusha kaga yaallaan. Inta ay curdunka tahayna weeye inta la cuno, lamana badsado labada oo haddaad dhowr mir ka cuntid waa iska kaa qabanaysaa. Labada kale aniga magac uma kala aqaan.

Axmed Nuur

Waxaan ku celinaya Fiqi Buraale, bal inuu saddex inoo kala saaro.

Fiqi Buraale

Waad mahadsan tahay Axmed. Dhawaqaan kala duwan mooyee waa isku magac uun oo waxaa la yiri: "*Oodi qaadis iyo jiidis waysla guri geyn*". Ama askax ha ahaato ama sabkax ha ahaatee waa isku magac uun ee taas yaanan ku murmin. Waa laba magac oo loo wada yaqaannaa. Askax-idaad haddey ugu soo dhacdo waa jirtaa. Askax-riyaadna waa jirtaa oo riyahaa weliba cuna. Askax-geel baa markaa jirta. Saddexdaa nooc bey kala noqotaa. Maxaa yeelay wuxu haddeeysan kuu qorrays maskaxda wax lagu wada hayn karo maaha. Marka hadalladii hadda la yiri xusuus baa iiga baxday oo waxaan ku xusuustay saddexda magac inay kala leeyihiin. Saddexda geedna bannaan iyo meel dooxo ah oo bannaan iska ah iyo isku maridda oo dhirta isku marta sida geed saarka. Marka xagaa uu dhaco oo dabel ay dhacdana caleenteeda yar baa dhacda oo waxaa soo hara miraha. Markaasey gahayraan markaase hoosta ku wada yeeshaan kulligood cudbi. Markaad aroortii mir qura ama laba cunto waad ku laqanyootaayoo dib uguma noqon kartid. Curdunka yaa lagu cunaa inta ayan iniinaha yeelan. Riyaha wax ka jecel.

Axmed Nuur

Fiqi Buraalow waad ku mahadsan tahay. Horta saddexda nooc isku diiddo ma leh. Askax riyaadda anigu waxaan u aqaannaa taa caleemaha gaagaaban leh oo ka baxda togagga iyo dooxooyinka ee yar yar oo goonideeda u baxda. Askax geelana waxaynu u naqaannaa tan dhirta isku marta. Siciidow, saddexda waysky waafaqsannahaan moodayaa. Waxaan kaloo ku sii daraya, geedda laba faaiiday leedahay. Faaiidada koowaad waa la cunaa, waana lagu laqanyoodaa. Waa runoo subaxdii haddaad laba saddex xabbo cunto waxaa suurtoda in toddobaad inaad cunnada cuni weydaba. Haddey curdan tahay cusdankeedaa lagu cunaa. Faaiidada labaad oo aan anigu ku arkay waxaa weeye, carruurta wey jeceshahay markey dillaacdoo

cudbiga ka soo yaaco oo waa ka daba yaacaan. Sidaas darteed, askaxda carruurta aad iyo aad bey u maaweeisaayoo carruurtey u roon tahay. Carruurta waxay isugu faantaa teydaa dheereysa iyo taadaa dheereysa. Laba laba intaa isugu xirno mar baan dun ku qaban jirnay oo intaan dun ku xirno aan daba ordi jirnay.

Waxaan u gudbayaa geed kale oo ah geedka la yiraahdo Jalaanjil oo askaxda u dhow, laakiin ka duwan oo iyadana intaa in la eg qaadanaysa. Jalaanjilada waa geed askaxda oo kale ah ama u eg oo sidaasoo kale cudbi caloosha ku leh oo iyadu weynaata oo mar geed gooni u baxa oo weyn leh oo marna dhirta isku tosha, laakiin aan u ekeyn. Iyadu wax ruqorro ah ma leh. Waxaan warka u gudbinaya Siciid.

Siciid

Waad mahadsan tahay Axmed. Jilaanjillada waxaa dhici karta in tilmaameheeda haddeer ayan madaxa ku wada jirin. Laakiin jilaanjillogeel waa jirtaa. Waa geedka dhirta isku mara oo sida geed-saarka geedaha la yiraahdo. Geedkan wuxuu leeyahay miro dhuudhuuban oo aan laf lahayn sida axkaxda aan hadda ka sheekeynay, waxa uurka ugu jira oo kale waysku mid, laakiin wuxuu kaga duwan yahay waxaa weeye miro dhuudhuuban oo sidii geeska ariga oo kaleeto ah oo yar yar oo ceesaan yar geesaheeda oo kaleeto ayuu u baxaa. Geedka jalaajillada caleemahiisu waa caleemo yaryar oo bagbagafsan oo saas uma caleemo weyna, laakiin xarig ahaan buu isaga dhirta uga baxaa oo ugu laalaabtaa. Waxaad moodaa iyada iyo tabakasha inay isku egyihiin.

Axmed Nuur

Waxaan warka u gudbinaya Daahir Afqarshe.

Daahir Afqarshe

Mahadsanid. Tabakar lama yiraahdee dhallinyarada tahay, adoo yar baa iskuul lagu geliyey ee Maskar baa la yiraahdaa. Maskarta sideeda oo kale yaa geedkaanu dhirta isku maraa., markaasuu dusha ugu baxaa geedka, markaasuu hareeyaa. Magaaladan Burco iyo dhulka beeraha leh yaa gidaarada lagu beeraa. Markaasuu gidaarada raacaa, markaasuu gidaarada oo dhan qurxiyaa oo markaa dadka ka qariyaa, markaasuu noqonayaa hoos. Anigu asaga oo la cunaayo ma arag. Sidaas Siciid sheegay laamo dhuux ahoo miro dhuudhuuban oo geeska Sagaarada oo kale oo markaa firdhanaya kaba sii yaryar oo duulduulaya oo dunida oo dha ku firdhaya. Midkaas duulduulaya inii waa leeyahay oo iniinta waxa beermaya oo dhulka sidaa u sii raacaya. Anigu isaga dhirta la cuno uma aqaani ee dhirtaa moonadda leh ee aad iyo aad quruxda u leh ee magaaloyinka wax ka tarta ee gidaarada raacda, miygana ka baxda ayaan u aqaannaa.

Axmed Nuur

Geedkan aniga waxaan u aqaanaa Jilaanjilla yaryar oo mid waliba saa isu taagto sida geedkaa Geed-Xamalka u baxo oo kaleeto u baxda. Waa aqaan oo tan yar yar oo dhuuban oo cad oo dhuudhuuban, waxaana u aqaan jilaajilla oo waxaa gurata carruurta waxaraha la jirta oo sidii tiiyoo kale weeye oo waa tan weyn oo aalaaba lama cuno, curdunteeda ninkii gaajo qaba wuu cunaa, waa la cunaa oo dhirta laga qaraabtaa weeye.

Haddana waxaan warka u gudbinaya Fiqi Buraale.

Fiqi Buraale	Horta, jalaajillada anigu laba nooc baan u aqaannaa. Nooc waa sida baskalalaxda oo ku badan Ceerigaabo iyo Sanaag oo dhan. Iduhu aad bey u jecel yihiin oo waa cunaan. Geedkan sida cawska oo kale buu u cambulan yahay, wuxuuna bixiyaa miro. Mirahaasuna waxay u egyihiin, bil matel, sida basbaaska qaarkiis kan yar yaree dhuudhuubanee kulul. Dadku saas uma cuno miraheeda, laakiin waxaan laga soo gaarin xoolaha. Waxaa kaloo jira, meelaha sida guriga deyrka leh amaba wanaagsan waa lagu quxiyaa oo waa dhirta afka tayaaniga lagu yiraahdo "pianta ornamentale". Geedka oodda ayuu isku maraa, aad buuna u dheeraadaa. Jilaanjillada, sidaas aan askaxda ku sheegnay oo kale, miraheeda marka ay gahayraan waxay yeeshaan cudbi dillaaca. Misna geedku waa kala caleen duwan yahay oo kan dhulka ka baxa ee bannaanka ka baxa caleentiisu wey yaryar tahay, miraheeduna wey dhuudhuuban yihiin sida basbaaska, labada kan weyn oo barbarooniga la yiraahdo, kan yar yar oo aad u kulul. Waa geed xooluhu cunaan, khusususan idaha iyo riyaha wey badsadaan. Jilaanjilla-geelna waa la yiraahdaa oo labadaba waa u aqaan. Waana dhirta aan dadku aad u aqoonin.
Axmed Nuur	Waa ku mahadsan tahay geedka sida aad noogu fasirtay. Waxaan ku celinayaan ninka la yiraahdo Dhegaweyne oo aqoon gaar ah u leh.
Dhegaweyne	Geedka magac uma aqaan. Waxaan ka aqaan inuu magaaladan Xamarna gidaarada, aqallada iyo arlada uu dhan uu kubeeran yahay oo kulli ku wada maran yahay. Geedkan Daahir sheegayee miraha dhuudhuuban leh, Xamar kulli daaraha oo dhan waa kan ku maran ee ku wareegsan. Geedkaas quracuu ka sii badan yahay, magaciisana Jinni-Geel baa la yiraahdaa. Waa geed daaraha isku mara, dhirtana isku mara oo hawdka iyo meel kastaba dhirta isku mara, guryaha laga guurana waxaad arkaysaa isagoo ku maran oo ooddii raacay.
Axmed Nuur	Waad ku mahadsan tiihin. Horta, geedkaas waa isla garannay hadda. Wuxuu geed aad iyo aad u tiro badan oo weliba dhirta quraca, damalka iyo dhirta waaweyn dhulkaas aad ugu badan ugu badan yahay, weliba dhirta waa u horreeyaa, guryahana wwa u horreeyaa, sida Daahir u sheegay ayuu u horreeyaa. Waaba la soo qaadaa, la beeraaba lala raadsadaa oo sidiisuu dhirta isugu maraa. Geedkan Sanaag waa ka baxaa, haddeer Akademiyadatan waa laga helaa, haddeynu hadda dhaqaaqno waa ka heleynaa iyada iyo geed aan isku qabannay oo anigu u aqiiinay Tabakar, Daahir Afqarshana uu ku sheegay Maskar. Labadaba waa u aqaan. Tabakar dhul la yiraahdaa jira, maskana waa dhahnaa. Waxaan u gudbaynaa geed kale oo ah Yicib. Yicibta waxaan u dhiibayaa Fiqi Buraale.
Fiqi Buraale	Horta wax waliba ab bey leeyihiin iyo aabbe. Yicibta bixiddeeda, sida soomaalidu isku raacsan tahay, waxaa beera dabagaallaha. Sidee buu u beeraa baa meesha ku jirta. Waxaa la yiraahdaa yicibta waxay ka soo uskuntay oo ay ka soo geeddaa dabagaalle inuu beeray. Waxaa la yiraahdaa markay curdunka tahay iyo marka ay engegtaba

dabagaallahaan miraheeda jecel, markaasuu urursadaa oo wuxuu ka dhigtaa raasumaal uu berrri u soo noqdo, markaasuu god qodayaa ee uu ka qodayo Qalaaqasha, Xarmaka iyo geedka Gubanta hoostooda. Marka halkaa godka uu ka qotay buu ku urursadaa miraha. Markaasuu isyiraahdaa jiilaalka aad cuntid, markaasuu qaar waayaa. Qaarkii uu illoway baa dib u baxa. Saas ayuu geedka yicibta u soo jirtaa asalkeeda. Geedka yicibta Gud waa geed soomaalidu jeceshahay, dhulkana kama wada baxo. Yicibta waxay u badan tahay dhulka hawdka raacsan oo ay ka baxdaa oo Nugaasha iyo Dhulka didibka ah kama baxdo. Yicibta waa miro aad loo jecel yahay. Soomaalidu waxay tiraahdaa oo ay ku maahmaahdaa: "*Fadhi iyo fuud yicibeed la isku waa*". Anigu yicib ma guranin mana beerin, hase yeeshay waa cuanay. Markii iigi horreeysay oo aan cunayna waxay ahayd baan u malaynayaa 1933. Wxaan ka imid Laas-caanood oo meel Muduggaa afkiisa ahoo la yiraahdo Sangurmo iyo Sanaag Mudug yaan reero ugu soo hoyday. Markaasaa reerkii yicib noo kariyey, subag bey ku soo dareen, caaney ku soo dareen. yicibta markii biyaheedii waxay u ekaadeen sida Shaaha oo kale. Haddaad iyada dheecaankeeda iyo caano lagu daray isku heshid wax ka macaan ma jiraan. Waana dhirta au soomaalidu ku dhaadato, cashaan qaraabkeeda. Yicibta waa la keydsadaa oo xashimaa laga buuksadaa, magacyeyna kala leedahay oo waxaa la yiraahdaa: Laba-Faroodle, Laba-ku-tinle, iyo Xiniin. Geedka yicibta waxaa la yiraahdaa Gud. Anigu waa arkay waa geed qodax leh. Marka geedkaas isaga ah manabeeranin mana guranin, laakiin miro ahaan baan u cunay, soomaaliduse aad iyo aad bey u amaantaa. Geedkaas taariikhdiisaa aad baan uga sheekeeyey. Wxaaaan iri: geedkan sidee buu isaga baxaa? Ma geed iska baxaa? Sidee buu yahay? Waxaan soo xaqiijiyey in yicibta sida quulahaba uu dabagaalluhu xado ee uu meel ku aasto yuu isaguna meel ku aastaa, markaase dul baxdaa.

Axmed Nuur

Fiqi Buraale waad mahadsan tahay. Waxaa la yiri: "*Hab kaa maqan nin kuu mariyey waa magan llaaheyeye*" waxaad noo sheegtay qisada ay geeddani ku baxdo. Runtiina meesha dabagaalle wax ka gartay oo inuu keysado ka gartay oo dib wax u dhigtoor uu keydsado ka gartay oo uu dadku garan waayey yaab bey leedahay. Haddii soomaalidu dersi ka qaadan lahayd, wallaahi waa fiicnaan lahayd. Dabagaalluhu hadduu dib wax u keydsaday oo markey miruhu baxaaniin ee uu miraha gadaal u dhiganayao, Wallaahi yaab buuba leeyahay. Haddana waxaan warka u gudbinayaa Siciid.

Siciid

Waad mahadsan tahay Axmed Nuur. Yicibta anigu saas uma aqaani, haddii run ahaanta loo hadlo, inaan mirahaas iyo geedkoo ku yaal inaan arko mooyaane, aqoon ahaan geedka iyo habka uu u baxo iyo sida uu yahay iyo xilliyada uu baxo iyo saas uma aqaan. Laakiin waxa weeye kolley waa geed geed-adeeg ah oo aan ahayn geedaha tallaalka geli kara oo laantiisa haddii aad goyso waa geedaha aan tallaal gelinin. Geedkaas geedaha aad u dheeraada oo hawada sare aada maaha oo geedaha gaagaaban ayuu ka mid yahoo hoos ahaan u baxa. Mirhiisa waa miro laba bog leh, laba gal bey leeyihiin. Labadaa qolfood markii laga jebsho ka bacdi beerkaas cad ayuun baa la

isticmaalaa. Beerkaas marka karis loogu dhaqaaqana waa loo isticmaalaa, ceeriikiisana waa lagu cuni karaa. Muddadan dambeeto waxaan maqlay saliib baaba laga shiilay oo dhirta saliidda leh ayey ka mid noqotay. Beeritaankeedu say ku baxdo, dhirta horay isaga baxday mooyaane, dhirta beerista ku baxda inayan ahayn ayuunbey iigu muuqataa. Anigu u malayn maayo in la beeri karo. Geedka yicibtu ma aha geed dhulka oo dhan ka baxa oo meelaha qaar buu ka baxaa siiba Mudug, Galgadud iyo Hiiran qaardeed. Dhulka carrasanka ah ayuunbey ka baxdaa ee didibka iyo dhulka adag saas uguma baxdo.

Axmed Nuur

Horta, yicib iskuma hayno inay tahay geed qiimo Soomaaliya ku leh, soomaaliduna aad u taqaanno waayo maahmaah bey leedahay oo waxaa la yiri: "*Fadhi iyo fuud yicibeed laysku waa*". Micnaa guruddeeda wey dhibaato badan tahay oo dhibbaa loo maraa oo waa la fujinayaa, laakiin wey macaan tahay marka la soo guro. Wxay ku jirtaa dhirta aad iyo aad qimaha u leh oo maahmaahdaa baad ka garan kartaa. Sidey u baxdana wey muuqataayoosi loojiko ah ayey u muuqataa. Geedkan waa dhirta miraha bixisa oo qolxobta leh. Marka, sida Fiqi Buraale sheegay, aniga waxay ila tahay waa si xaqiiqada u dhow. Miraha haddii la soo qaato ee meel lagu aaso oo ay muddo aasnaadaan oo dabadeed roob ku da'o wey ka soo fuureysaa oo ka soo baxaysaa waayo miraheeda xataa dhuman yacni meel haddeey miraheeda ku daataaniin wey soo baxaan sida gallayda oo kale. Marka, sida Fiqi Buraale sheegay, geedkan quullaha iyo iyadaba wey soo baxaan. Dabagaalluhuna waa macquul oo inuu gurta, aasto waa suurtowdaa oo wax buu aastaa oo waxbuu keydsadaa, waana fikrad fiican oo wax lagu dayan karo weeye.

Waxaan ku celinayaa Daahir Afqashe oo ah nin aad iyo aad naga badiyo kulligeenoo dhan.

Daahir Afqarshe

Mahadsanid. Yicibta waxaa weeye, horta, geed ka baxa hawdka, sida aad sheegteen, dhulka oomanaha ah, meel bacaadna ku yaal oo waa inuu haystaa ciidda bacaadka. Geedka markiisa hore, dhirtu waa tan qaybsane, waa geed mirood oo sidii aynu Dhafaruurta, kelisonka iyo dhirtaa miraha bixisa ee aan dhuuxa lahayn u soo sheegnay, hawdkaa dheerarranna waa ka baxaa. Isaga qarada ayey saaxiib yihii oo mel qaro iyo jeerin leh ayuu ka baxaa. Waa dhirta aan dheeraanin oo waxay la egyptii mitir ilaa mitir iyo bar ka ugu dheer, badina mitir buu la eg yahay. Waa isku cufan yahay oo Higle yar baad marka hore moodeysaa amase sidii Qalaanqaleed, goortaad ku soo dhowaato baad ogaanaysaa inay kala nooc yihii, goortuu caleenta leeyahay. Sida uu u baxo noociisu sidaa weeye. Markaa dabadeed, haddii la eego nacfigiisa, dhirtii horee aynu ka soo sheekeynay waxaan ku malagelaya inuu kanu lambar wankii noqonaayo, sababta oo ah dee mirahiisa kanu sannado abadn bey oollaanayaan oo waa wax kolkaa raandhiis leh, macaankana geed la mid ahi oo ka macaan inooma baxo, inaagu marka aynu eegno. Kolkaas sidii dhulka loogu beeri lahaa baanan garanayn, siduu dhulka u qabanaayo. Waxaan ku malagelaya haddii la soo rogo oo dhulka kan xeebta camuudda leh, camuudda uu ka bixi jiray, camuuddii ee deexda ah inuu ka bixi lahaa. Laakiin dhulka dadibka ah inaanu ka baxaynin ayey ila tahay. Geedkaasu wuxuu

doonayaa in loo tabaabushheysto, mar haddeynu aragnay inuu saraca ka mid yahay, in laga shaqeeyo waa loo baahnaan lahaa. Dadka waa ragtay lowska aan micnaha sii lahayn ayaa la dhoofiyaa oo meel walba laga beeraa, markaa dan baa u geysay. Haddey yicibtanoo kale leeyihincaalamkoo dhan buu ku fidi lahaa ama rag ka shaqeestaa uu waaddanku leeyahay. Waxaan marka anigu oran lahaa geedkaa yaan loo deymo la'anin, sidii wax looga qaban lahaa baan talo ahan soo jeedinayaa. Nacfigiisii kal waa aynu sheegnay, mirahaa buurburan buu leeyahay, waa badan yihiin oo saas uun baa loo xaaraa. Markii dhulku uu roobku ku badnaa mirka buuran waa tii la oran jiray waa xabbaddii dhoore, mirkaa saa u buuran. Dabadeed haddiyad baa loogu geyn jiray oo waxay ahayd shuqul qaali ah, ninkii hawsha madaxa ka ahaa. Waxaanu waxa weeyaan waxyaabaheennii oo dhan baan qiime inalaba lahayn. Waxaan anigu oran lahaa, geedka hana laga shaqeeyo oo dadka maskaxdiisa ha lagu beero oo dhulka kan dadka beeraha ku leh ha tijaabiyeen. Camuudda uu ka baxaa iyo camuudda tanu waa isku nooc. Mar haddey arkaan inuu baxayo, waxay ahaan lahayd waxan moxogga iyo waxaan micnaha lahayn iyo geedahan yar yaree raashinka ah oo ay ka beeranayaan wey u aayi lahaayeen.

Axmed Nuur

Horta yicibta layskuma diidana ii kulligeen wesku raacsan nahay inay geed qiimo leh tahay. Sidaas Daahir u sheegay oo u fasirayna waa ku jirataa meesha. Geedkaanu geedka koowaad inuu noqonaayo, mirahaynu sheegnay inay dhirta ma la isku diidana.

Waxaan u gudbinayaa Dhegaweyne.

Dhegaweyne

Yicibtu hora waxay baxdaa ama deyr ha noqoto ama xagaaye. Curdankeedu wuxuu la baxaa sida miraha weeye. Kaliishii buu soo baxayaa, marka dooggu caddaadana miraheedu, sida miraha weeye, waa bislaadaan oo waa caddaadaan. Curdankana, carruurta intay galal badan ka bixiyaan bey in yarоо beer ah ka cunaan. Markay bislaadaan waa la cunaa. Sida qaalibka markay gahayrka tahay oo ay curdankiina ka tagtay, bislaadkii qabaxa ahaa ee engegayna ayan noqon, waxay leedahay calool xanuun oo lama cuno. Waa lagu hunqaacaa oo calool xanuun bey leedahay lama cuno. Geedkan wax badan baan arkay, isdhextaagay. Marka ninkii caqli lihi Gud baa la yiraahdaa. meesha ay ka baxdo gud, gudda yicibta baa la yiraahdaa, waa meel ciid xaaniya oo jilicsan, ismana haysatee guduud badan bey leedahayoo, guddii meel hebel, Gudda Madax Gaal, Gudda Gorayocadde, gudad badab bey leedahayoo oo meel hebla bey ka baxdaa baa la yiraahdaa gudda. Markii aan gudahii arkay, isdhextaagay ee aan arkay inayan is-haysan, dhulkii ka wada bixin oo meel uu isaga ururtana, waxaan iri: Qaruumma hore oo innaga horreeyeygeedka wuxtarkiisana arkay iyo nacfigiisa; qaruummo inaga horreeyey baa waddanka ku beery baan isiri. Waa fahmay qaruummo inay beereen. Dabagaallaha Fiqi Buraale sheegayaa quulahaba god buu gashtaa, waa urursadaa. Iyadana god waa gashanayaa, waa urursanayaa oo waa urursadaa. Marka taa dabagalluhu godka geliyo waa mirihii oo waa soo baxaysaa oo waa macquul waa noqonaysaa oo miro la aasay waa soo baxayaan. Dabagalluhu beer isma lehe halkaa ku raashimuu isleeyahay, laakiin markuu roobku helo mirihii waa soo fuurayaan oo waa soo baxayaan

oo waa beermeysaa. Laakiin aas aaskeedii hore waxan anigu ka fikiray dhowr gooroo anoo isdhextaagay iyo qaruumo idin horreeyaa beertay oo dhulka ku kala beertay, maxaa yeelay dhulka kalay ka bixi lahayd ama weys haysan lahayd oo gudda meesha gooniya ku lehqaruuma horaa dhisay, waa mid udug gooniya waa iska leeyahay. Wuxaan weeye haddaad dhex seexato oo habeen kugu qabsado iyo haddaad maalin dhex mareyso waa inaad bahasha hoose(masaska) iska eegto. Marka ay bislaato bahalka hoose oo dhan waa raacayaay iyo masoo dhan iyo abeesoo dhan. Sida qaalibka ahna meesha ay ka baxdo abeesadu kamaba guurto, ciidda xaanida ah iyo yicibta, habbeenoo dhan waa inay abeesadu ku jirtaa. Haddaad maalintii dhex mareyso ama gureysaba waa inaad iska jirtaa. Taa kale caleenteedu jingey noqon kartaa. Rijigan xataa guryaha la mariyo ama waxuun lagu qabsado inay noqon lahayd baan u malaynayaa caleenteedu. Marda haddey caleenteeda gaarto, si kastoo aynu mayrno iyadoo aan ka go'in bey naga dhammaataa maradu oo sidii ugu taal. Riyuhuna waa daaqaan, xooluhuna waa daaqaan. Neefka ariga ah ee daaqay markaad qalato ee bisleeyso hilibkiisu inuu qeeriin yahay iyo inuu bislaaday kala garan maysid. Ninka badawga ah ee aan aqoon suu u leeyahay waa qeeriin buu hilibkiyyoo kala daatay arkaa oo dabku kala daadshay. Ninka cilmiga u leh inuu bislaaday waa gartaa, laakiin dhiiggi inuu ka dhacay oo uu bislaaday iyo in kale ma kala garanaayo neefkii yicibta daaqa. Lafaha la jasanayo ee xoolahaa ah waa la mid. Teneg dhan oo la kariyey haddii caleen yicib lagu rido wuxuu noqonayaa xinjir guduudan oo aan la arag rinjigeedana quruxda uu leeyahay. Wuxaan magaalada wax lagaga rajiyeysto iyo arlada oo dhan waa ka sharaf iyo qurux badan yahay oo wax aynu ku qiyaasnaba ma aynu arag. Marka waa beeran lahaynoo waa u tabaabushysan lahayn haddii aynu fikrad u leenahay oo inaga maqan weeye. Geedkii kana baxay ninkii caqli leh wuxuu dib uga raacayaan in quruumo hore dhulka ku beereen oo halkaa beeluhu qaarba meel yiilay oo la kala lahaan jiray oo guddii waliba gooni loo lahaan jiray yaad garanaysaa. Nacfiga ay leedahay waxaa xitaa bahasha hoose u soo doonanayso yaa ka mida ee dabagaallaha, abeeso, mas iyo wax allale wax bahal hoose oo dhan u imanayo, marka yicibtu caynkaas weeye. Gahayrka ha lagu cuno ama karis ha lagu cuno ama si kale ha lagu cuno, waxaase ku sii wanaagsan tahay waa la saloolayaa sidan gallayda iyo miraheeda loo salolo yaa loo saloolayaa. Inta meel dhulka loo safeeyo oo dab lagu shido yaa rarankaa lagu aasayaa. Kaddib waa laga soo fagayaa hadhow iyadoo macaankeeda aan la iska qaban meysid. Markaad karisana ka sii darn iyadoo saloolan.

Axmed Nuur

Horta sida uu u fasiray ama uu inooku sharxay ninka la yiraahdo Dhegaweyne waa si aad mooddo in wax badan inooku siyaadiyey; Erayga ah Gud iyo gudka oo kooxo ama kob ah ama keyn gaar ah oo gooni u taalla oo gudda la yiraahdo. Mar marka qaarkood iyadaba ruuxeeda geedka yicibta ayaa la dhahaa Gud. Mid kale waa loo malaynayaa oo habeenki baa loo gudaayoo loo kala dhuuntaayoo, meeshii loo gudi jiray inay noqotana weyska suurtowdaa; inay kob noqontana oo ay kobtaas noqotana waa suurtowda. Waxaa la yiri: Mirahana waxaa la yiraahdaa Yicib, geedkeedana waxaa la yiraahdaa

Gud oo gud yicibeed baa la yiraahdaa. Taas aniga saasna waan u maqlay, meeshey ka baxdana waxaa la yiraahdaa Gud, ama geedka ha la yiraahdo ama miraha ha la yiraahdo ama koobta ay ka baxdo ha la yiraahdee ama meesha ay baxdo oo loo gudayo ha la yiraahdee oo si kastaba ha ku timaadee horta waa geed aad iyo aad qiimo u leh, isku diiddo ma leh. Geedka kan in la beeray waa muuqataa oo sida dhirta kaleeto maaha wax kastaba ha beereen. Dad hore inay beereen waa u dhowdhay oo sidaa uu sheegay ninkaa la yiraahdo Dhegaweyne waa suura gal oo geedka kan inay qaruumo hore beereen oo ay kabbo kabbo u beereen oo la kala beertayoo qoladii meel ay degganayd ay ku beertay, waana geed aad qaali u ah oo waa suura gal. Innagaa la inka doonayaa inaynu hadda dhulka xeebaha ah oo bacadka ah oo deexda ah oo bacaad celinta ah waxaa inaanu kabeerro, sida Daahir Afqarshe sheegayna waa lagama maarmaan. Mid kaleeto ku noqod bey leedahay oo fikrad weyn bey noogu muujisay oo waa midda uu Fiqi Buraale sheegay oo uu yiri: War geedda tan beeriddeeda iyo tarankeeda dabagaalluhu dowl buu ka qaataa. Horta, dabagaalluhu hadduu gartay inuu wax keydsado, inuu geedkan beerayna waa suurtowdaa oo uu caqli gaara leeyahay. Aniga ninka dabagaallaha ah aad iyo aad buu ii anfacay. Dadkii baa wax keydso laga la'yahay oo bahalkan aan caqliga lahayn baa wax keydsanaya. Marka tusaale aad iyo aad ugu ambado weeyoo. Waxaan ku celinaya weli Fiqi Buraale.

Fiqi Buraale

Waa tahay Axmed Nuur. Horta bahalkakan yicibta la yiraahdo asalkeeda markaad doontaan magacyadeeda waxaa weeye Yicib iyo Gud yaa la kala yiraahdaa. Geedka Gud baa la yiraahdaa; Yicibtuna waa mirihii. Meesha ay ka baxdana waxa is iri waxaa la yiraahdaa Gudda waayo waa geed ka batay.